

МАТВЕСВА Н. В.

ст. викладач
ПВНЗ «Хмельницький економічний університет»

МАРКИТАН О. О.

магістрант
ПВНЗ «Хмельницький економічний університет»**ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРЕДИТУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИМИ
БАНКАМИ УКРАЇНИ**

У статті розглянуто статистичні дані кредитної діяльності банків. Автором виокремлено проблемні аспекти проведення кредитної діяльності банками на вседержавному рівні та рівні комерційного банку. Запропоновано усунення існуючих проблем у банківському кредитуванні через удосконалення законодавчої бази. Охарактеризовано функції, які не виконує ефективно український банківський сектор. Встановлено, що для подолання труднощів на шляху досягнення результативної економіки максимальний ефект принесе співпраця держави і банківських інституцій.

Ключові слова: кредитування, кредитний портфель, кредитна діяльність, кредитні операції, комерційний банк.

МАТВЕЕВА Н. В.

ст. преподаватель
ЧВУЗ «Хмельницкий экономический университет»

МАРКИТАН О. А.

магістрант
ЧВУЗ «Хмельницкий экономический университет»**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ КРЕДИТОВАНИЯ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ УКРАИНЫ**

В статье рассмотрено статистические данные кредитной деятельности банков. Автором выделены проблемные аспекты проведения кредитной деятельности банков на общегосударственном уровне и уровне коммерческого банка. Предложено устранения существующих проблем в банковском кредитовании через совершенствование законодательной базы. Охарактеризованы функции, которые не выполняет эффективно украинский банковский сектор. Установлено, что для преодоления трудностей на пути достижения результативной экономики наибольший эффект принесет сотрудничество государства и банковских учреждений.

Ключевые слова: кредитование, кредитный портфель, кредитная деятельность, кредитные операции, коммерческий банк.

MATVEEVA N. V.

senior lecturer
Private Higher Educational Institution "Khmelnysky Economical University"

MARKITAN O. A.

master's degree student
Private Higher Educational Institution "Khmelnysky Economical University"**PROBLEMS OF LENDING DEVELOPMENT BY COMMERCIAL BANKS OF UKRAINE**

The statistics of credit activity of banks are examined in the article. The author singled out the problematic aspects of lending activity by banks at all state level and the level of the commercial bank. Elimination of exiting problems in bank lending by improving legislation is proposed in the article. The functions that are not performed Ukrainian banking sector effectively have been characterized. It has been established that cooperation of state and banking institutions will bring maximum effect for overcoming the difficulties in achieving efficient of economy.

Key words: credit, credit portfolio, credit activity, credit, commercial bank.

---

nata.matveieva@mail.ru

Постановка проблеми. Банківська система України сьогодні вважається одним із найрозвинутіших елементів господарського механізму, оскільки її реформування було розпочато раніше за інші сектори економіки, що визначалося ключовою роллю банків при вирішенні завдань переходу до ринку. Нинішні показники діяльності у банківському секторі країни значно кращі за ті, які спостерігалися у минулі роки. У структурі банківських операцій на кредитні операції припадає близько 70%, які характеризуються концентрацією високого рівня як доходу, так і ризику. Так, кредитна політика має будуватися з урахуванням проблем, що існують на ринку банківських кредитів, їх виявлення та усвідомлення може допомогти збільшити рівень прибутковості банку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес кредитування в науковій літературі є досить розкритим, шляхи його проведення у своїх працях розглядали такі науковці, як: А. В. Олійник [2], А. В. Толстошеєва [3], З. І. Щибовлюк [5] та інші.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд проблем розвитку кредитування в Україні та надання пропозицій щодо можливих шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Кредит відіграє важливу роль в економіці України, особливо у період становлення в ній ринкової інфраструктури та здійснення структурної перебудови народного господарства. Він сприяє прискоренню роздержавлення власності, допомагає швидкому перерозподілу грошових коштів, що дає можливість у стислі строки здійснити переорієнтацію виробництва і оздоровити економіку.

Сьогодні спостерігається зростання ділової активності населення, продовжує розвиватись випуск й інфраструктура кредитних карток, впроваджуються нові продукти, різноманітні форми депозитів, Інтернет-банкінг та ін. Здійснюється широкий спектр кредитних, гарантійних, розрахункових, документарних і депозитарних операцій, посилюється міжбанківська конкуренція за види та обсяги надання приватному сектору послуг, банківських продуктів, підвищується їх якість.

Кредитування – це галузь діяльності, яка існує за своїми жорсткими законами, принципами.

Проте, незважаючи на усі позитивні зрушення, банківський сектор України залишається на сьогодні недосконалим і не відповідає вимогам реальної конкурентноздатності економіки. За загальними результатами діяльності він є збитковим і містить численні проблеми, викликані як кризовими явищами економіки, так і грошово-кредитною політикою Національного банку України, діями влади і внутрішньобанківськими факторами.

Такі проблеми практично унеможливають припущення про дійсну конкурентоспроможність банківського сектору України. Для цього варто подивитися хоча б на той факт, що активи українського банківського сектору становлять близько 30 млрд грн, що є меншим за 1% активів Deutsche Bank AG або Citigroup Inc [5, с. 65].

Загрозливою особливістю для банківського кредитування є зародження тенденцій до більш диференційованого формування прибутку банків і зменшення домінуючої ролі кредитів у їх активах. За останні 6 років частка кредитів в активах банку знизилась майже на 10 п.п. На 01.01.2014 р. надані кредити в активах українських банків складають 71,3%. Не можна не згадати такий важливий момент, як вихід іноземного капіталу з українського ринку банківських продуктів. У 2012 р. з України вийшли австрійські ErsteGroup і Volksbank, шведська SEB Group, німецький Commerzbank. Societe Generale і Credit Europe Bank перестали працювати у роздріб [4]. І це не враховуючи інших недоліків, таких як відставання кількості та якості банківських послуг від світового рівня, недосконалий менеджмент, фінансові результати діяльності та ін.

У результаті український банківський сектор не виконує ефективно своїх функцій, якими є:

- мобілізація грошових ресурсів на вклади від клієнтів;
- надання клієнтам позик і створення нових платіжних засобів;
- здійснення розрахунків між клієнтами.

Таким чином, банки мають здійснювати посередництво в переміщенні коштів від кредиторів до позичальників та виконувати функцію створення грошей і регулювання грошової маси.

В Україні ж виконання цих функцій банками пов'язане з викладеними нижче проблемами, серед яких: відсутність довіри до банків з боку населення, а, отже, і незначна мобілізація ресурсів банками порівняно з потенційними її можливостями; низький рівень кредитування (особливо довгострокового, адже короткострокові кредити займають близько двох третин кредитного портфелю українських банків); низький (порівняно зі світовим) рівень розрахунків між клієнтами (хоча і відбувається досить активний розвиток у даному напрямі – введення платіжних карток, утворення національної системи масових електронних платежів населення як один із основних напрямів роботи НБУ і т. д. [4].).

На виконання банками України своїх функцій впливає також те, що більшість грошей перебуває поза банками у вигляді готівки, що безпосередньо стосується функції мобілізації ресурсів банками. Якщо у розвинутих країнах світу готівка становить лише 5–7% грошової маси, то в Україні вона складає близько 50% грошового обороту. Це пов'язано зокрема з тим, що готівкова маса зростала високими темпами у період інфляції, а також із тим, що ця інфляція зумовила знецінення заощаджень населення і викликала проблему його недовіри до банків, яка і досі залишається досить серйозною проблемою банківської системи України [2, с. 128].

Отже, очевидним є той факт, що говорити про справжню конкурентноздатність банківського сектору України на світовому ринку поки що рано. Що ж до регіональної конкурентноздатності, то можна стверджувати, що її як такої на сьогодні не існує, оскільки практично уся вагома частка української банківської системи, включаючи усі її надбання і переваги, розташована у Київській області, тоді як в інших регіонах банківський сектор не набув такого розвитку, що і зумовлює проблему відсутності як регіональної конкуренції, так і регіональної конкурентоспроможності.

Нераціональна територіальна структура, територіальна нерівномірність банківської системи та локальний характер банківських ринків, що характеризуються високою концентрацією банків (близько 50%) та їх активів у Київській області, тоді як інша половина зосереджена в інших 18 областях України, що зумовлює недостатню кількість комерційних банків в інших регіонах та навіть відсутність у деяких з областей країни, деяку відсталість банківського сектору в них і відсутність у них конкуренції, а отже, і стимулів для підвищення конкурентоспроможності регіональних банківських установ.

Низький рівень капіталізації комерційних банків. За цим показником вітчизняні банки настільки відстають від іноземних, що навіть за сприятливих умов їм буде важко конкурувати не тільки на світовому ринку, а й всередині країни, якщо останні вирішать серйозно закріпитися на нашому ринку. Причиною такої ситуації могло бути те, що значну частину новоутворених кредитних інститутів було засновано в період загострення гіперінфляції підприємствами реального сектора економіки для розв'язання проблем суто власного забезпечення кредитними ресурсами. Діяльність же інших банків початково мала на меті обслуговування торговельно-посередницьких та валюто-обмінних операцій із швидким обігом коштів. Звісно, за таких обставин питанню нарощування власних капіталів на перших етапах перехідного періоду приділялося вочевидь мало уваги [4].

Проблему низького рівня менеджменту складає і проблема браку наукових рекомендацій щодо вибору сфер діяльності, пунктів та місць розташування банків, слабка наукова обґрунтованість аналітичної бази, недостатня увага до стратегічних проблем розвитку. Практично в усіх сферах банківської діяльності здебільшого відсутні середньо- та довгострокові стратегії, переважно діють короткострокові, розраховані на три-шість місяців або один рік, тоді як, наприклад, ринок кредитних ресурсів, як і будь-який інший сегмент ринку, потребує стратегічного бачення соціально-економічних процесів. Нині в Україні стратегічне управління банківською діяльністю перебуває поки що в стадії зародження, а система спеціальних заходів стратегічного характеру формується методом спроб і помилок,

тоді як у вітчизняному банківському секторі необхідна розробка банками своїх довгострокових конкурентних стратегій, орієнтованих на збереження і підвищення конкурентноздатності.

Слабка диференціація асортименту банківських послуг. Хоча нині їх нараховується близько 300 (кредитні, інвестиційні, трастові, розрахунково-касові, консультаційні, транспортні та інші), український банківський сектор не є достатньо розвинутим у цьому плані, що значно знижує його конкурентноздатність. До цього додається і проблема повільного, пасивного впровадження нових банківських продуктів, які приходять в Україну дуже швидко, тоді як уже зараз складається враження, що вона не встигає за розвитком цього процесу. Зокрема пластиковими картками скоро захочуть користуватися усі клієнти, а на сьогодні лише 10-15 банків із 200 розробляють для цього відповідні схеми [1].

Низький рівень використання інформаційних технологій у банках, де все ще використовується старе обладнання, тоді як для впровадження багатьох нових банківських продуктів необхідне нове сучасне обладнання. Уже сьогодні багато зарубіжних банків оформляють депозити і кредити через Інтернет, що дає можливість клієнту здійснювати усі банківські операції з персонального комп'ютера. В Україні ж так званий Інтернет-банкінг досить пасивний і може розглядатися лише як тема для перспективи, а не як предмет активної поточної діяльності. Хоча вважається, що Україна має досить великий потенціал у цьому напрямі.

Сьогодні державна економіка України утримується за рахунок посиленої експлуатації приватної банківської системи, приватних підприємств і фізичних осіб. Розвиток та стимулювання приватної власності і її носіїв не стали пріоритетними, хоча така мета повинна стати основою, наріжним каменем економічних реформ в Україні. Реституція приватної власності, поглиблення земельної реформи, введення інституту іпотеки, формування інвестиційних банків мають оздоровити економічну ситуацію, полегшити тягар банківської системи, яка вирішує, окрім власних проблем, ще й урядові, виконуючи чимало непритаманних їй функцій. Розвиток приватної власності – це найважливіший об'єктивний чинник стабільності банківської системи ринкової економіки, основними клієнтами якої є приватні підприємці. В Україні ж сьогодні реально функціонує дуже незначна кількість малих підприємств. Зрозуміло, що така їх мізерна кількість не здатна забезпечити формування потужного ринкового середовища.

Підвищення ефективності роботи підприємств вимагає і зменшення податкового тиску, який часто лише поглиблює кризу неплатежів і, таким чином, сприяє збільшенню проблемних кредитів у банківському секторі (взяти хоча б той факт, що агрегований рівень оподаткування складає в Україні близько 36%). Отже, податкова система є також одним із найнегативніших чинників, що гальмують розвиток банківської системи.

Отже, запропонуємо деякі можливі шляхи подолання проблем кредитування. Одним із головних шляхів має стати вдосконалення законодавчої бази. Необхідним є прийняття основоположного правового акту у сфері надання банківських позик – закону «Про кредитування». Усі інші правові акти (Цивільний та Господарський Кодекси, Закони «Про заставу», «Про іпотеку», «Про організацію формування та обігу кредитних історій», Положення Національного банку України «Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків» та ін.) мають бути додатковими, розкривати та доповнювати положення основного Закону [3, с. 372].

Для підвищення конкурентоспроможності банківського сектору необхідно вирішити деякі інфраструктурні питання. Мова іде про те, що на сьогоднішній день в Україні відсутні єдині загальнодержавні реєстри рухомого і нерухомого майна, корпоративних прав та іншої власності, яка може бути прийнята банком в якості застави. Нерозв'язаність цієї колосальної проблеми призводить до виникнення численних факторів шахрайства із заставами при отриманні банківського кредиту. Хоча за такі дії українське законодавство передбачає відповідальність, банкам це мало допомагає, оскільки повернути кредит у даній ситуації практично неможливо. Таким чином, тільки створення на державному рівні єдиних реєстрів

рухомого, нерухомого та іншого майна дозволить здійснювати централізовану реєстрацію застави, перевівши ці взаємовідносини у цивілізоване русло. Необхідно також змінити психологію людей, які мають зрозуміти, що якщо банк видав кредит, отже він уже аргіюі прав, бо нав'язати кредит практично неможливо. У свою чергу, позичальник, який підписав документи і отримав гроші, зобов'язаний їх повернути разом із процентами.

Спрощена процедура банкрутства підприємств також сприяє підвищенню ефективності підприємств, а отже і зменшує ризик неплатежів у банківському секторі. На жаль, чинна процедура, виписна в Законі про банкрутство, неефективна і розтягнута на роки. Керівництво підприємств-позичальників за цей час має достатньо можливостей і часу для виведення усіх закладених активів з-під реалізації.

У зв'язку зі значним зростанням числа банків у країні за час від початку реалізації заходів із реформування економіки виникла потреба у відповідному кадровому забезпеченні діяльності новоутворених банківських установ, адже більшість працівників, що прийшла до них на роботу, не мала відповідної підготовки. Тому очевидною є необхідність створення системи перенавчання, підвищення кваліфікації працівників банку, а також удосконалення менеджменту банківських установ.

Для вирішення гострої проблеми недовіри населення до банків та гарантування його вкладів важливим є підвищення ефективності роботи Фонду гарантування вкладів населення, яка залежить насамперед від того, наскільки швидко він зможе виплатити гроші після настання факту недоступності внесків. Якщо ця можливість буде забезпечуватись лише цінними паперами уряду, терміни отримання готівки для здійснення виплат явно перевищать один місяць і можуть розтягнутись на півроку й більше. А найважливіше у діяльності Фонду є саме забезпечення населення відповідними гарантіями, а не голими деклараціями.

Щодо проблеми низького рівня капіталізації комерційних банків, то вирішити цю проблему адміністративним тиском на банки (збільшення мінімального розміру статутного фонду, посилення вимог щодо капіталізації прибутків тощо) неможливо. Вирішити її можливо лише на шляху прискорення ринкової трансформації економіки (наприклад, стимулювання конкуренції, прискорення приватизації, що призведе до пожвавлення банківської діяльності на ринку цінних паперів), зростання її ефективності, оздоровлення державних фінансів і підвищення прибутковості банків.

Безсумнівною є і необхідність впровадження нових банківських послуг та поліпшення якості і збільшення кількості уже існуючих. Зокрема слід розвивати найперспективніші послуги: трастові, послуги зі збереження цінностей, консультаційні та інформаційні послуги зі створенням певної міжбанківської бази даних, гарантійні та посередницькі послуги, факторингові та лізингові операції та ін. При цьому надзвичайно важливо розвивати їх у напрямі Інтернет-банкінгу, необхідність якого викликана науково-технічним прогресом та реаліями сучасного розвитку суспільства.

Висновки. Діяльність банків України має свої проблемні аспекти і здійснюється у визначених особливостях. Для подолання труднощів на шляху досягнення результативної економіки максимальний ефект принесе співпраця держави і банківських інституцій. Комерційні банки, зі свого боку, мають побудувати діяльність таким чином, щоб головною її метою став високий рівень ділової та інвестиційної активності. Держава ж має скоординувати роботу всіх ланок і галузей, вливання коштів в економіку повинно бути цільовим і мати найбільшу ефективність для держави не тільки з позиції стимулювання попиту, але і з огляду на створення умов для довгострокового сталого зростання економіки, розширення внутрішнього ринку та збільшення експортного потенціалу, а також підвищення рівня зайнятості населення.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за порушення банківського законодавства» від 4 жовтня 2011 р. № 2747-III – 2011. – С. 2.

2. Олійник А. В. Оцінка ресурсної бази банків України / А. В. Олійник // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 127-133.

3. Толстошеєва А. В. Сучасні проблеми кредитування комерційними банками України / А. В. Толстошеєва // Бізнесінформ. – № 5. – 2014. – С. 370-375.

4. Хронологія найбільших операцій з продажу українських банків у 2009–2013 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.realeconomy.com.ua.

5. Щибовлюк З. І. Вступ до економічного аналізу комерційного банку : навч. посіб. – Тернопіль : Вид. “Економічна думка”, ТАНГ, 2010. – С. 115.
